

TA'LIM TIZIMIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI OLDINI OLISH BORASIDA KO'RILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR

Amirqulova Parinamo

Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatiya Universiteti,

“Xalqaro huquq” fakulteti 1-bosqich talabasi

Tashev Farrux Muzaffarovich

Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatiya Universiteti,

“Davlat boshqaruvi va ommaviy huquq” kafedrasida katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Muallif tomonidan ushbu maqolada ta'lim tizimidagi muammolar va ularni oldini olish borasida qaratilgan O'zbekiston Respublikasidagi sa'y-harakatlar va ularning natijasi yoritiladi.

Kalit so'zlar: OTM, budjet, xususiy maktablar, rag'batlar, imtiyoz, qabul kvota, ta'lim tizimi, kasb-hunar kollejlari, o'quv yili, stipendiyala, grandlar, filiallar, ta'lim programmalari, texnologiyalar.

Bilamizki, inson omilidagi barcha yutuqlarning asosida ta'lim yotadi. Ta'lim – bu yosh unib kelayotgan o'quvchilarning bilim, ko'nikma va qobiliyatlarini yanada shakillantirib va takomillashtirib boruvchi jarayon hisoblanadi. Ularning dunyoqarash, fikr va e'tiqodlarini yanada rivojlantirib, ularni o'qimishli va salohiyatli bo'lishlariga xizmat qiladi. Dunyo hamjimiyyatida mamlakatlarni rivojlantirishga asosiy e'tiborni qaratganda ular negizida ta'lim tizimidagi kuchli islohotlarni ko'rishimiz mumkin. Ta'lim tizimining qay darajada tashkil etilganligi, bu sohada amalga oshiriladigan islohotlar mamlaktning keyingi taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsata oladigan asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan bu sohadagi muammolarni o'z vaqtida aniqlash va unga o'z o'rnida samarali yechim topish har bir mamlakat hukumatining utuvor vazifasidir. Shu jumladan Yurtimizda ham bu soha doirasida amalga oshirilgan qator islohotlar O'zbekistonda ta'lim

tizimining shakllanishida katta ahamiyat kasb etayotgani hech kimga sir emas. Bugungi XXI asr nafaqat O'zbekistonda balki dunyoning qator mamalakatlarida ta'lim tizimida glabbalshuv ta'sirida yuzaga kelgan muammolarni o'z vaqtida samarali yechim topishga undayapti

Ayni damda, ta'lim tizimi shiddat bilan o'sib borishiga qaramay O'zbekistonda va Jahon Hamjamiyatida qator muammolarga duch kelmoqda. “ Bugungi kunda savodxonlik yoki uning yetishmasligi inson hayotining barcha sohalariga ta'sir qiladi. Dunyodagi eng keskin va ommalashgan muammo bu nutq va yozuv savodxonligi muammosi. Kamroq o'rganilgan, ammo dolzarb bo'lib, qolgan moliyavi, huquqiy, kompyuter, axborot, ekologik, geografik va siyosiy savodxonlik masalalari. Shu bilan birga, olimlar ta'kidlaganidek, savodsizlikning har qanday turi bitta ta'rifga to'g'ri keladi - bu har qanday ma'lumotni bilmaslik, bu sohada ko'nikma va qobiliyatlarning etishmasligi. Albatta, hamma narsani bilish mumkin emas, shu bilan birga, u yoki bu masalada odamning savodsizligi oqibatlarini nafaqat "biron bir narsaning yaxshiroq sifatiga to'sqinlik qilishi yoki maqsadga erishilmasligi" mumkin emas, balki favqulodda vaziyatlar, sog'lig'i yoki hatto inson hayotining yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Shu munosabat bilan hayot xavfsizligi sohasidagi savodsizlik masalalari eng dolzarb bo'lib qolmoqda. Shuni ta'kidlash kerakki, zamonaviy jamiyat sharoitida odamlarning atrof-muhit bilan - sanoat, tabiiy, maishiy - o'zaro ta'sirining xavfsizligi darajasi pasaymoqda. Mening fikrimcha, odamlarni va atrof-muhitni salbiy omillar ta'siridan himoya qilish muammosini hal qilish kerak. Shu sababli, ushbu mavzudagi muhim jihat inson xavfsizligi madaniyatini shakllantirishdir. Va yana shuni ta'kidlashni xohlardimki, savodsizlik oqibatida inson o'z huquq va majburiyatlarini bilmaslik alomatidir. Bu nafaqat, insonning o'zining muammosidir, balki mavzuda qayd etib o'tilganidek butun dunyoning global muammosidir. Oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining bilimi va malakasi sifatidan 33 foiz firma rahbarlari qanoatlangan bo'lsa, 36 foizi norozi ekanligini bildirgan. Bu xususda, oliy o'quv yurtlari bitiruvchilarining ancha qismi (turli mutaxassisliklar bo'yicha 30–50 foizgacha) o'z yo'nalishi bo'yicha ishlamayotganini ko'rsatish joiz. Ish beruvchilar, sanoat va oliy o'quv yurtlari orasidagi o'zaro aloqaning bo'shligi iqtisodiyotga innovatsiyalar

tatbiqini sekinlantiruvchi yana bir omildir. O‘zbekistonda ta’lim sifatini nazorat qilish Davlat test markazi qoshidagi maxsus boshqarmaga yuklatilgan edi. Ammo ushbu boshqarma tomonidan o‘quv yurtlarini attestatsiya va akkreditatsiyalash muddatlari kechikishi, attestatsiyadan o‘tmagan o‘quv yurtlarida rahbarlarga intizomiy choralar ko‘rilmagani, o‘quv yurtlarining moddiy bazasi va professor-o‘qituvchilar salohiyati haqida chuqur xulosalar chiqarilmagani, o‘quv yurtlaridagi ahvol oshqora muhokama etilmagani sababli davlat tomonidan ta’lim-tarbiya sifatiga qo‘yilayotgan talablar bajarilishida sustkashlikka olib keldi.”²⁹.

Shuni aytib o‘tish joizki, hozirki kunda ta’lim tizimini yaxshilash uchun Jahon hamjimaiyati va O‘zbekistonda bir qancha chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Ya’ni ular ijtimoiy va yangi ta’lim dasturlari orqali xalq orasidagi savodxonlikni oshirishga harakat qilishmoqda.”**Prezidentimiz SH.M. Mirziyoyev** ta’kidlaganlaridek, *“farzandlarimiz maktabdan qanchalik bilimli bo‘lib chiqsa, yuqori texnologiyalarga asoslangan iqtisodiyot tarmoqlari shuncha tez rivojlanadi, ko‘plab ijtimoiy muammolarni yechish imkoni tug‘iladi. Shunday ekan, **Yangi O‘zbekiston ostonasi maktabdan boshlanadi** desam, o‘ylaymanki, butun xalqimiz bu fikrni qo‘llab-quvvatlaydi”*. Bundan tashqari, ta’lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning ma’lum qismini, albatta, oliy ta’lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Hususan, O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilash, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, oliy ta’limni modernizasiya qilish, ilg‘or ta’lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi PF-5847-son Farmoni bilan tasdiqlangan **O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi** mazkur sohadagi yangi islohotlar uchun debocha vazifasini bajarib bermoqda. Bugungi kunda jahondagi nufuzli oliy ta’lim muassasalari ilm-fanning yirik o‘choqlari hisoblanishi hech kimga sir emas. Bugungi kunda yangi-yangi oliy o‘quv yurtlari, dunyodagi yetakchi universitetlarning filiallari tashkil etilmoqda.

²⁹ [Ta’lim global muammo sifatida \(hozir.org\)](http://Ta'lim-global-muammo-sifatida-(hozir.org))

Misol uchun, so‘nggi 4 yilda mamlakatimizda 47 ta yangi oliy ta‘lim muassasasi, jumladan, xorijiy universitetlarning filiallari tashkil etilib, oliy o‘quv yurtlarining soni 125 taga yetdi.”³⁰. “Xalqaro standartga asosan har bir ta‘lim darajasi uchun ta‘lim dasturlari va ularga mos ravishda malaka talablari ishlab chiqilishi ta‘lim sifatining oshishiga asos bo‘ladi. Ta‘lim tizimini darajalarga ajratish esa uning uzluksizligi va ketma-ketligini ta‘minlaydi. Bu tushuncha va tamoyillar xalqaro ta‘lim klassifikatsiyasining asosiy vazifalaridan biridir. Ta‘lim tizimimiz rivoji uchun muhim ikkinchi masala — bu mamlakatimizda xalqaro va Evropa malakalar standartiga moslashgan ta‘lim malakalari klassifikatsiyasi ishlab chiqish zaruratidir. Mavjudlari eski ma‘lumotlarga asoslangan bo‘lib, mamlakatimizdagi bugungi demokratik jamiyat amaliyotida foydalanib bo‘lmaydi. e‘tibor bering, yurtimizda yigirma yildan buyon oliy ta‘lim bitiruvchilariga beriladigan diplomlarda kasbiy faoliyat bilan shug‘ullanish huquqini beradigan, xalqaro talablarga muvofiq tegishli malaka, ta‘lim darajalari, xususan kasbi, ixtisosligi va boshqalar ko‘rsatilmayapti.”³¹.

Xulosa qilib aytadigan bo‘lsam, ta‘lim inson uchun asosiy jarayonlardan biri bo‘lishi lozim. Agar, rivojlanishni istasak, asosan, navbatda ta‘lim tizimimizga katta ahamiyat berishimiz lozim. Bizda ta‘lim tizimi bor, lekin u bizga yakunda nima beryapti, shuni yuqoridagilar bilish zarur. Ammo mamlakatimizdagi ba‘zi bir olib borilayotgan jahon standartidagi islohotlar ta‘lim tizimimizni ma‘lum miqdorda o‘shishiga olib kelmoqda. Va bu islohotlar mamlakatimizni har tomonlama rivojlantirib, uni yuksalishiga ham asosiy, omil bo‘lib kelmoqda desam adashmayman.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. [Ta‘lim global muammo sifatida \(hozir.org\)](http://hozir.org)
2. [Ta‘lim tizimini isloh etish – islohotlarning bir qismi sifatida \(aniq.uz\)](http://aniq.uz)
3. [Ta‘lim islohotlari uchun xalqaro standartlar zarur \(yuz.uz\)](http://yuz.uz)
4. [-Mavzu: Ta‘lim jarayonining mohiyati \(hozir.org\)](http://hozir.org)
5. [Ta‘lim tizimini isloh qilishni nimadan boshlash kerak? - abt.uz](http://abt.uz)

³⁰ [Ta‘lim tizimini isloh etish – islohotlarning bir qismi sifatida \(aniq.uz\)](http://aniq.uz)

³¹ [Ta‘lim islohotlari uchun xalqaro standartlar zarur \(yuz.uz\)](http://yuz.uz)